

GÜZELLİK VE SOSYAL KONUM GÖSTERGESİ OLARAK LOTUS AYAK VE AYAKKABI

Havva Meryem İMRE*

Özet

Çin’de Song Hanedanının hüküm sürdüğü (960-1200 MS) dönemde Çin’li kadınların küçük ayak sahibi olmaları için ayak bağlama uygulaması yaygınlaşmıştır. XII. yüzyılda yaygınlaşarak kadınlar arasında statü belirleyici bir sembol haline gelmiştir. “Ayak Bağlama” kimlik belirteci olarak öncelikle Song Hanedanının üst sınıf kadınları arasında kabul görmüştür. XII. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar önemini hiç yitirmeden, toplumun her katmanına yayılarak gelişme kaydeden footbinding (ayak bağlama) çirkin ve acı veren bir uygulama olmasına karşın Çin’in hem soylu hem de köylü kadınları tarafından benimsenmesi günümüzde de çözülemeyen bir konu olarak devam etmektedir.

Song Hanedanı döneminde dansçı kadınların egzotik hareketlerinin ve küçük adımlar ile yürümelerinin erkekler üzerindeki etkisi, dansçı kadınların ayaklarının küçük olmasına bağlanmıştır. Dans eden kadının küçük adımlar ile yürümesi ve dans etmesi erkeklerde rüzgârda uçuşan nilüfer çiçeklerini hatırlatmış ve bu duygu erotizm etkisini belirginleştirmiştir. Kadının sosyal konumunu güçlendirmek ve toplum içerisinde saygınlığını arttırmak amacı ile özgür iradesi dışında sadece gelenekler doğrultusunda davranış ve fiziksel durum oluşturmasına tepki göstermeden kabul etmesi kadının ezilmişliğinin ve erkek hâkimiyetinin sembolü olan bu uygulama Konfüçyüs’ün ahlaki değerleri ve acının insanı olgunlaştırması felsefinin etkisi altında gelişmiştir. Bu çalışmada Çinli kadının tarihsel süreç içerisinde güzellik anlayışının, toplumsal hayat içerisinde belli bir konuma gelip saygınlığının artmasının ayak formu ile özdeşleşmesinin nedenleri ve ayak bağlama uygulamasının geleneksel süreçleri incelenmiştir. Araştırmada Çin’de ayak bağlama konusunda yapılmış çalışmalar araştırılmış ve bu bağlamda yapılan fiziksel deformasyonun kadın bedenine ve ruhsal gelişimine verdiği etkiler ile güzelliğin ayak formu ile beraber algılanması ve Lotus ayakkabı formları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Lotus Ayakkabı, Kadın, Gelenek, Sosyal Konum, Güzellik Sembölü, Ayak Bağlama

LOTUS FEET AND SHOE AS A BEAUTY AND SOCIAL STATUS INDICATOR

Abstract

During the period between 960 and 1200 AD it was a tradition of applying tight bindings to the feet of young Chinese women. Those bindings modified the shape of their feet. They gained popularity as a status symbol among upper class Chinese women in the 12th Century, “The era of Song Dynasty”. Foot binding, being painful and ugly looking continued to be important among low and high class women from the 12th Century till 20th Century. Its still remains an unsolved mystery why any social class of Chinese women indigenised this procedure. The effects of dancing and walking with small

* Öğr. Gör., İstanbul Aydın Üniversitesi, Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu, Ayakkabı Tasarım ve Üretim Programı, meryemimre@aydin.edu.tr

steps of women during the Song Dynasty has contributed to the small feet of the dancing women. These movements reminded men of the lotus flowers moved by the wind marking the effect of eroticism.

This practice, which is a symbol of women's oppression and male domination, has been developed under the philosophy of Confucius, his moral values and the maturation of humanity, in order to strengthen the social position of the woman and increase her dignity in the society, except for her free will, not to react to the formation of behaviour and physical condition in line with traditions. In this study we examined the reasons of the Chinese women's understanding of beauty in the historical processes. Her position in social life and the increase of her respectability by the form of the foot and the traditional processes applying the foot bindings. Next to this we have examined the studies of the bindings of the foot and the effects of physical deformation of the body together with the Lotus shoe forms of women and their perception of beauty in respect with this form of the foot and form of the Lotus shoes.

Keywords: Lotus Shoes, Women, Tradition, Social Status, Beauty Symbol, Foot Binding

GELENEKSEL ÇİN AYAKKABISININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Geleneksel Çin Ayakkabısı Lotus ve Ayak Bağlama

Çinli kadınların ayaklarını, Lotus çiçeği gibi zarif ve küçük göstermek için keten bant ile sıkıca sarmaları, Çin'de 10.yüzyıldan beri var olan bir gelenek olmuştur. Bu geleneğin kökeni Çin'de hüküm süren Tang Hanedanlığı döneminde İmparator II. Li Yu'nun (937-978) gözdesi Yaoniang altından yapılmış Lotus çiçeği sahenin üzerinde, bağlı küçük ayakları ile küçük adımlarla dans edince, dansı seyreden erkekler tarafından büyüleyici ve erotik bulunmuştur. Böylece, ayak bağlama işlemi öncelikle Kraliyet içindeki hanedan kadınları arasında moda olmuştur (Hong, 1997, s.45). Bu süreç içerisinde Tang Hanedanlığı mahkemelerinde alınan bir karar ile bu uygulama resmileştirilmiştir. Böylece Hanedan dışındaki kadınlar arasında da beğeni unsuru olmuştur (Brame, 1996, s.56).

Tang hanedanlığı döneminde başlayan bu uygulamanın kadının yaşamı boyunca nasıl etkileneceği fiziksel ve psikolojik etkilerinin sonuçları ile ilgili döneme ait çalışmalar bulunmamıştır. Uygulama hızla yayılmaya başlamış ve Çin'de Song Hanedanının hüküm sürdüğü (960-1200 MS) dönemde Çin'li kadınların küçük ayak sahibi olmak için ayak bağlama uygulaması yaygınlaşarak devam etmiştir. XII. yüzyılda Çin kültürünün bir parçası olan uygulama kadınlar arasında statü ve kimlik belirleyici bir sembol haline gelmiştir. Ayak bağlama kimlik belirteci olarak öncelikle Song Hanedanının da üst sınıf (aristokrat) kadınları arasında kabul görmüştür (Ko, 2001, s.52). XII. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar önemini hiç yitirmeden, toplumun her katmanına yayılarak gelişme kaydeden ayak bağlama çirkin ve acı veren bir uygulama olmasına karşın Çin'in hem soylu hem de köylü kadınları tarafından benimsenmesi günümüzde de nedenleri tam olarak çözülemeyen bir konu olmuştur. Ayak bağlama işlemi sonucunda özellikle ilk iki yılsonunda Lotus ayakkabı giyen kişinin ayakta tek başına dengede kalabilmesi sorun olmuştur. Ayak ve bedenin yeni formuna alışması ve dengesini bulması süreç içerisinde gelişmiştir (Resim 1).

Song Hanedanı döneminde de, dansçı kadınların egzotik hareketlerinin ve küçük adımlar ile yürümelerinin erkekler üzerindeki etkisi dansçı kadınların ayaklarının küçük olmasına bağlanmıştır (www.smithsonianmag.com). Dans eden kadının yürüyüş şekli ve dans etmesi rüzgârda uçuşan

nilüfer çiçeklerinin görüntüsü ile özdeşleşmiştir (Al-Akl, 1932, s.545). Kadının söz hakkının olmadığı, kadının ezilmişliğinin ve erkek hâkimiyetinin göstergesi haline gelen bu uygulama Çin toplumunun tarihsel olarak ataerkil güç ilkesi üzerine yapılandığını da göstermektedir. Bu nedenle Çin toplumunda, kadın bedeni, ideolojinin, gücün, sosyal yapıların ve kültürel sistemin içerisinde ahlakın, aileye saygının ve sosyal konumun en önemli belirteci olmuştur (Hong, 1997, s.47). İnsan bedenine acı veren ve anatomik yapısını bozan bu uygulama, Konfüçyus'un ahlaki değerlerin olgunlaşmasının bedensel acı ile oluşacağı felsefesinin etkisi altında gelişmiştir (Blake, 1994, s. 31).

Resim 1: Geç Qing Dönemi (1909-1911), Lotus giyen genç kız.

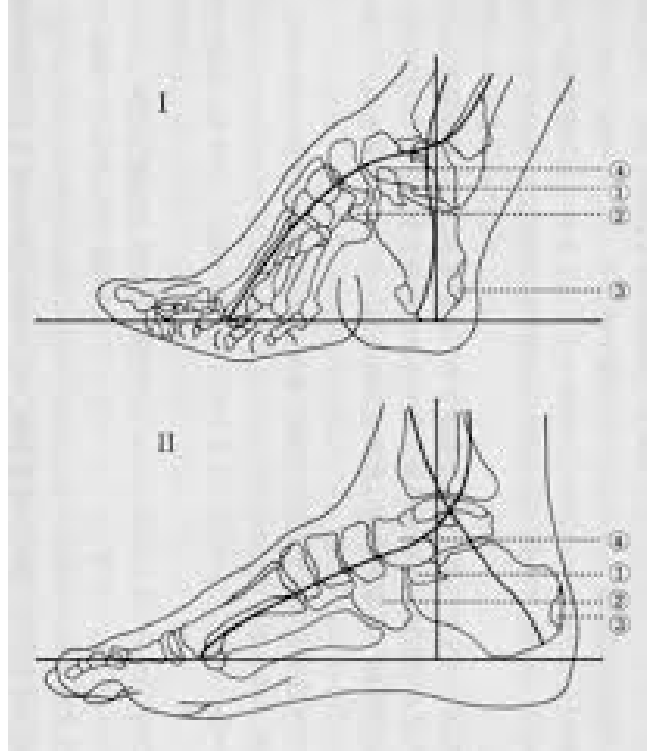
Kadının fiziksel hareketlerinin cinsel cazibeyi artırıcı rol oynadığı görüşüyle beraber tarihsel süreç içerisinde geleneklerin sosyal hayat üzerindeki etkileri güçlü olmuştur. Kadının sosyal olarak erkekten daha düşük seviyede olduğu ve fiziksel olarak erkeğe verdiği hizmetin daha üst seviyede olabilmesi için cazibe ve cinselliği artırıcı bir uygulama olarak görülen ayak bağlama işlemi XIII. yüzyıldan XV. yüzyıla kadar Çin'de çok geniş bir coğrafyaya yayılmış ve etkinliğini sürdürmüştür (Hong, 1997, s.44). Kız ve erkek çocukları beraber oyun oynarken cinsel bilgilere duyarlılıkları arttığı bilgisinden hareketle 5-6 yaşlarında kız çocukları için başka bir sosyal durumun oluşumuna geçilmiştir. Çin İmparatorluğunda tıbbi açıdan kız çocukların 7, erkek çocukların ise 8 yıllık döngülerde fiziksel

değişimler geçirdikleri birçok kaynakta var olduğundan, erkeğe ve ailesine vereceği hizmet açısından geleneklere uygun olarak kadının ahlaki değerlerini ve saygınlığını arttıran görüntüyü sağlayan ayak bağlama uygulamasına erken yaşlarda başlanılmıştır (Beverly, 1997, s.62). Kadın ve erkek arasındaki fiziksel farklılıklar açıkça var olmakla birlikte, insan bedeni kültürel ve sosyal bir ilişki içinde değerlendirildiğinde, kadın bedeni sosyal itaatın sembolü haline gelmiştir.

Ayak Bağlama Uygulaması

Kız çocuklarının henüz ayak kemikleri olgunlaşmadan 2-3 bazı bölgelerde 5-6 yaşlarında dört parmağın ayak başparmağının altına doğru kapatılıp zaman içerisinde kemiklerin kırılarak işlevini yitirmesi ile ayağın lotus çiçeği formunu alma süreci olarak bilinmektedir. Çeşitli bitkiler ve hayvan kanı ile yapılan karışım içinde ayakların yumuşaması sağlanmıştır. Ayak parmakları ayak tabanına doğru kıvrıldıktan sonra sadece başparmak açıkta kalmakta taban ve topuk özelliğini kaybetmektedir (Ko, 2001, s.58). Ayağın kemik yapısında bir daha düzelmek üzere Lotus formu oluşmaya başlamıştır (Resim 2). Uygulama sırasında kıvrılan parmakların ayak tabanı içine batarak enfeksiyon oluşturmaması için tırnaklar derinden kesilmiş ve parmak aralarına şap tozu dökülerek tedavisi yapılmıştır. Ayağı bağlamak için gerekli olan bandaj 4 metre uzunluğunda, 10 santimetre genişliğinde, pamuk ipliğinden dokunmuş mavi ve beyaz olarak kullanılmıştır. Bu bant mutlaka her uygulama için yeniden dokunmuştur. Ayak bağlama uygulaması sürecinde bandaj belirli aralıklar ile açılıp ayak temizlenmiş ve ayak tekrar bağlanmıştır (Resim 3). Bu süreç yaklaşık iki yıl sürmektedir. Başlangıçtaki iki yıl bu sürecin en acılı olan dönemidir. İki yıl sonra yürümeye başlandığında, genç kızların yürüyüşlerinde farklılıklar görülmüştür. Daha sonraki dönemlerde yapılan bilimsel çalışmalarda, yeni form kazanan anatomik yapı ile kalçanın kas yapısında güçlenme ve kemik yapısında ise değişiklikler gözlemlenmiş bu değişimin yürüyüşü etkilediği, dengeyi sağlamak için bedenin sağa ve sola salınımı daha belirgin konuma gelmiştir. (Friday,1996, s.466). Lotus ayakkabı ile yürüyen kadınların yürüyüşleri söğüt dalı salınımı (willow walk) olarak isimlendirilmiştir (Yue, 1997, s.16).

Ayak istenilen forma ulaştığında ve “Lotus Çiçeği” formunu alıp almadığı kontrol edildikten ve ideal taban olan üç inç ölçüsüne ulaşıldığında ayak bağlama işlemi tamamlanarak, Lotus ayakkabı giyilebilmektedir (Resim 4). Ayak bağlama işlemi sonucunda ayakta taban ve topuk işlevini yitirdiğinden dolayı ayak bilek ile bir bütün gibi görünmektedir (Resim 5).

Resim 2: Ayakbağlama sonrası ayak kemik yapısı

Resim 3: Ayak bağlamada kullanılan aletler

Resim 4: Ayak bağlama sonrası görünüm ve kemik yapısındaki değişim

Resim 5: Lotus Ayak formu

Lotus Ayakkabının Özellikleri

Lotus ayakkabıyı giyebilmek için yapılan işlemler sonucunda ayak, Lotus formuna ulaştığında kadın “Altın Lotus” ayakkabı giyerek statü gereği bulunduğu toplum içinde en üst sınıfa yükselmiş ve kabul görmüş duruma gelmiştir. Lotus ayakkabı üç isimle bilinmektedir. Ayak taban uzunluğu üç inç veya daha kısa ise “Altın Lotus” ayak tabanı dört inç ise “Gümüş Lotus”, ayak tabanı daha uzun ise “Demir Lotus” ayakkabı olarak isimlendirilmiştir (Feng, 1994, s. 85).

Lotus (Nilüfer çiçeği) ayakkabılarda genellikle kırmızı, sarı, beyaz, mor ve mavi renkler kullanılmıştır ve kullanım yerleri aşağıdaki gibidir.

- KIRMIZI: iyi şans sembolüdür ve kutlamalarda kullanılır.
- SARI: İmparatorluk rengidir, hanedan kadınlarının Lotus ayakkabı rengidir.
- BEYAZ: Yas rengidir (Resim 6).
- MOR: İmparator varisleri, torunlarının giydiği renktir.
- MAVİ: Yaşlıların giydiği renktir (mavi gri).

Resim 6: Yas döneminde kullanılan Lotus bot

Gelişen süreç içerisinde toplumun tüm katmanlarındaki kadınlar için vazgeçilmez olan ayak bağlama artık saygınlık, zenginlik, bedensel güzellik ve duygusallığın sembolü haline gelen, küçük ayaklı olmak evlilik ve eş bulmak için toplumun temel taşı olmuştur. Ayak bağlama uygulaması ile kadınların sosyal yaşam içerisinde hareketleri kısıtlanmış, eve bağımlı kalmışlardır. Erkekler için kadının evde olması ise sadakatin ve güzel görünmenin özelliği olarak benimsenmiştir (Levy, 1978, s.75). Küçük ayak ölçüsü kadının evlilik zamanı geldiğinde önemli bir durum olduğundan, istenilen ölçüde olmayan ayakların parmaklarını tekrar kırarak küçülmesini sağlamaya çalışan genç kızların bazılarının ömür boyu yürüyemez durumda kaldıkları veya yaşamlarını kaybettikleri görülmüştür. Ayak taban uzunluğu üç inçten fazla olan kadınlar, ayakları daha küçük görünsün diye Lotus ayakkabıya ökçe ilave etmişlerdir. Ökçeli Lotus ayakkabı daha çok Mançu'lu kadınlar arasında yaygın kullanılmıştır (Resim 7). Bu ayakkabı ayak lotus formunu aldığı anda ayağı alıştırmak için giyilen ilk ayakkabı modelidir.

Resim 7: Ahşap ökçeli Lotus ayakkabı

Soylu kadınlar, Lotus ayakkabıda genellikle ipek, brokar ve pamuk kumaş işlemeli olarak hazırlanmış, köylü ve yoksul kesimdeki kadınlar ise pamuk kumaştan Lotus ayakkabı giymişlerdir. Metal veya ahşap bölümü olmayan Lotus ayakkabılar genellikle evlerde kadınlar tarafından elde işlenip, dikilerek yapılmıştır. Ayakkabının üst kısmında (saya) desenli pamuk veya ipek kumaş kullanılmış ve taban kısmında kenevir kullanılmıştır. Günlük kullanım için olan bazı Lotus ayakkabılarda çıkarılabilen tabanlar üretilmiştir. Lotus ayakkabı üst ve iki yan parçadan oluşmuştur. Dışarı ayakkabıların ahşap tabanını Lotus ayakkabı ustasına, ahşap ökçe ise marangoza yaptırılmıştır. İmparatorluk ailesinin kadınları için ayakkabı ustalarına yaptırılmıştır. Ayakkabı üzerindeki desenler, daha önceden hazırlanmış desen kitaplarından seçilerek işlenmiştir (Resim 8). Lotus ayakkabının farklı modelleri vardır ve bölgelere göre şekil ve desen farklılıkları göstermektedir (Ko, 2001, s. 88). Ayakkabıların desenleri ve işleme renkleri hangi bölgeye ait olduğunu belirtmiştir. Lotus çiçeği, farklı çiçekler, ejderha ve hayvan desenleri kullanılmıştır (Resim9). Bazı Lotus ayakkabıların tabanlarında da işlemler görülmektedir. Tabanları işlemeli olan Lotus ayakkabılar da bilinmektedir. Bu ayakkabıları daha çok üst mertebedeki soylu kadınlar giymişlerdir. Tabanı işlemeli olan ayakkabılar sosyal statü ve zenginlik göstergesi olarak bilinmektedir (Jackson, 1999, s.98). Henüz soylu olma konumuna gelmemiş genç kızlar ve kadınlar ise pamuklu kumaştan Lotus ayakkabılarını yapmışlardır.

El işlemesi yapılan sayalar hazırlandıktan sonra ayakkabıyı oluşturan parçalar birbirine biye ile birleştirilerek dikilmiştir. Lotus ayakkabının yapılış özelliklerinden biri sadece dikiş ile tüm parçaların birleştirilmiş olmasıdır. Lotus ayak formuna sahip olan kadının ayağı ömrünün sonuna kadar çıplak olmamıştır ve eşi ayağını ayakkabısız görmemiştir. Gece yatarken ayağına ölçüsü gün içinde giyilen ayakkabıdan daha büyük olan Lotus'u giymiştir.

Resim 8: Lotus ayakkabı için nakışlı saya

Ayrıca, karda, yağmurda veya doğada yürümek için yapılmış Lotus ayakkabılarda üretilmiş ve dayanıklılığı arttıracak özellikler eklenmiştir. Lotus ayakkabıya su geçirmesini önlemek için balık yağı sürülmüştür (Resim 10). Karda yürümek için tasarlanmış taban kısmına yürümeyi kolaylaştırmak ve ayakkabının yıpranmasını önlemek için takılıp çıkabilen koruyucu parça yapılmıştır (Resim 11). Tüm bu ayakkabıların yapımında basit ve fonksiyonel aletler kullanılmıştır. Bu aletlere tarihsel açıdan bakıldığında ilk dönemlerden itibaren kullanılan aletlerde değişiklik olmadığı görülmüştür (Resim 12).

Resim 9: Lotus Ayakkabıda kullanılan örnek desen ve kesilmiş kumaşlar

Resim 10: Yağmurlu havada kullanılan Lotus ayakkabı

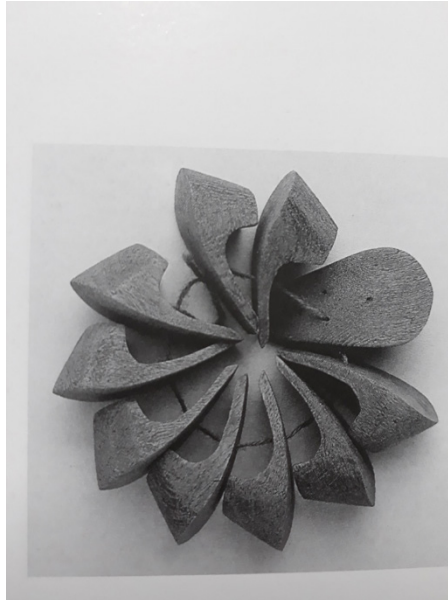

Resim 11: Karda yürümek için yapılan Lotus ayakkabı

Resim 12: Lotus Ayakkabı için kullanılan aletler

Lotus ayakkabı başlangıçta ayak tabanına uyum sağlaması için tabanı düz olarak yapılmıştır. Zaman içerisinde farklı modeller yapılmış, ökçe ilave edildiğinde ise ayağı kavraması ve duruşunu dengede tutabilmesi için, ayakkabının sağ ve solunun ayırt edilmesine kolaylık sağlayacak tahta kalıplar kullanılmıştır (Resim 13). Ökçe ilave edilen ilk modeller yetişkin kadınların ve Lotus ayakkabı giyme konusunda deneyim sahibi olup ayakta dengede durabilmeleri için kullanılmıştır (Resim 14).

Resim 13: Lotus Ayakkabıda taban için kullanılan tahta kalıplar

Resim 14: Ayak bağlama sonrasında kullanılan ilk Lotus Ayakkabı

Ökçenin ayakkabıya ilave edilmesiyle Lotus ayakkabıda değişim başlamış ökçeye uyumlu formlar oluşmaya başlamıştır. Shaoxing bölgesine ait ayakkabının ökçesi saya kumaşı ile kaplanmış ve işleme yapılmıştır. Böylece kumaş kaplı olan ökçeler sayadaki desenleri kullanarak bütünlük oluşturmuştur (Resim 15). Taiwan stili ayakkabıların özelliği ise pamuk kumaş kullanılarak elde yapılıp, ökçenin alt kısmının işlemeli olmasıdır (Resim 16). Lotus ayakkabın formlarında, kullanılan kumaş kalitelerinde gelişim ve değişimler olurken dünyada sosyal, kültürel ve gelenekler konusunda da değişimler başlamıştır.

Resim 15: Shaoxing stili Lotus Ayakkabı, pamuk saten

Resim 16: Taiwan stili Lotus Ayakkabı, pamuk

Ayak Bağlama Uygulamasındaki Değişim

Endüstri devrimi ile başlayan küresel değişim Çin’de de kültürel, sosyal, gelenekler bağlamında ve ataerkil aile yapısında bazı sorgulamalar ve yeni açılımları gündeme getirmiştir. Kadının sosyal yapı içerisinde bir kimlik oluşturabilmesi ayak bağlama uygulaması ile özdeşleşmiş olması bu konuyu daha fazla göz önüne çıkarmıştır. Bunun sebeplerinden en önemlisi 1860 yılından itibaren Çinli reformistlerin ve batılı misyonerlerin bu uygulamayı sonlandırmak için yaptıkları çalışmalarıdır. 1910 yılına kadar süren araştırma ve bilimsel çalışmalar sosyal, fiziksel, psikolojik açıdan kadın bedeni üzerindeki etkileri araştırmıştır (Kasuko, 1989).

Bu araştırmalar neticesinde, 1882 yılında Çinli reformist Kong Yuvey ayak bağlama uygulamasının kaldırılması için kampanya başlatmıştır. 19. yüzyılda Batılı misyonerlerin Çin’e gelmesiyle beraber ayak bağlama uygulaması Batı ülkelerinde duyulmaya başlamış ve Çinli kadınların durumlarını iyileştirmek için çalışmalar gündem oluşturmuştur (Bossan, 2007, s.169).

Qing Hanedanlığı’nın 1912 yılında devrilmesiyle beraber ayak bağlama uygulamasının yapılmaması kararı alınmış ve ceza uygulama başlatılmıştır (Turner, 1984, s.59). 1915 yılından itibaren, hükümet müfettişleri ayaklarını bağlamaya devam edenlere para cezası uygulamış ancak bu önlemlere rağmen, ülkenin çeşitli bölgelerinde ayak bağlama işlemi devam etmiştir. Çinli kadının kendini ifade etmesinin ve feodal geleneğin simgesi olan ayak bağlama uygulaması kısa sürede bitirilememiş ve birçok yasa ile engellenmeye çalışılmış olsa bile, 1950 yıllara gelindiğinde köylerde ve yaşlı kadınlar arasında bu geleneğin devam ettiği görülmüştür. Şehir ile bağlantısı olan kıyı kesimlerde ayak bağlama hızla son bulmasına karşın kırsal kesimlerde direnç ile karşılaşmıştır. 20. yüzyılın başlarında ayak bağlama uygulamasına tekrar ceza uygulaması gelmiş ama uzun bir geçmişi olan kökleşmiş geleneksel yapı muhafaza edilmiştir. Bedenine acı veren, anatomisini bozan bu uygulamanın bitirilmesinde batılı kadın misyonerlerin çalışmaları etkili olmuştur. Kadınlara ve genç kızlara insan anatomisini, ayakta tek başına dengeli bir biçimde kalmanın ve kendi başına hareket edebilmeyi kendi bedenleri üzerinden anlatarak, uygulamanın inanç ile desteklenmediğini, ataerkil anlayışın sonucu olduğunu anlatmışlardır (Rong, 1983, s. 170). Bu çalışmalar devam ederken Mao yönetimi’nin 1949’da

iktidara gelmesinden bir yıl sonra uygulama yasaklanmıştır. Ayak ve Ayakkabının Cinsiyet Hayatını (The Sex Life of the Foot and Shoe) yazan Amerikalı yazar William Rossi'ye göre, 19. yüzyılda Çinli kadınların yüzde 40 ila yüzde 50'sinin ayakları bu şekilde üst sınıflar için, bu rakam neredeyse yüzde 100 ü bulmaktadır. Bazı araştırmacılar Çinli kadının günümüzde de fiziksel mükemmeliyete ve saygın bir eş idealine ulaşmak için bu acı veren ve geri dönüşü olmayan uygulamayı yaptıklarını tahmin ettiklerini, belirterek, çalışmalarını sürdürmektedirler. Çinli kadınlar arasında değişime uyum sağlayanlar, Lotus ayakkabının normal ayak için giyilebilir duruma gelmesinde reformistler ve misyonerler ile çalışmışlardır. 1895 yılında Archibald isimli bir İngiliz kadının “Little Natural Foot Society” adı altında bir dernek kurulmasına yardım ederek, ayak bağlama işleminin değişmesine katkı sağladığı ve Çin'de ulusal bir hareketin başlamasının alt yapısını oluşturduğu bilinmektedir (www.nytimes.com/2010).

Bu değişim ile beraber, Lotus ayakkabı formunda, işçiliğinde, kullanılan malzemelerde ve dikim tekniklerinde gelişmeler ortaya çıkmıştır. Lotus ayakkabıda moda anlayışı kadınlar arasında yerleşmeye başlamıştır. Geleneksel ayakkabı formunu batı tarzı ayakkabılardan etkilenerek geliştirmişlerdir. Birçok kadının bozuk ayak formu olmasına rağmen ayaklarında batılı anlamda yeni tip Lotus ayakkabı görülmüştür. Sadece kumaş üzeri işleme yapılarak elde yapılan Lotus ayakkabıda artık deri ve ökçe kullanılmaya başlanmıştır. Bu yeni formdaki ayakkabılar yapılırken geleneksel ayakkabının formuna sadık kalınmış ama batılı anlamda form verilmiştir. En çok kullanılan model ise “Mary Jane” adı verilen ayakkabının üst kısmında bantları olan Lotus ayakkabıdır (Resim 17). Lotus ayakkabı formu modernize edilmiş deri Lotus bot, ökçeli olarak üretilmiştir ve form Chelsea bota benzemektedir (Resim18). Ayakkabılarda dikkat çeken en büyük yenilik ise geleneksel ayakkabıda olan işlemlerin artık azalmış olduğu ve tasarım yönünden güçlenmesidir. Lotus ayakkabının geleneksel yapısını bozmadan, fizyolojik olarak normal ayak formuna sahip kadınların ve ayak bağı olan kadınların modernize edilerek yeniden tasarlanmış Lotus ayakkabıyı giyebilmeleri Çinli kadınlar arasında yeni bir çağın başlangıcı olarak tarihe geçmiştir.

Resim 17: Batı tarzı “Mary Jane” ayakkabının Lotus formu

Resim 18: Deri Lotus bot 20.yüzyıl

Çağın ve teknolojinin gelişimi ile ayak bağlama uygulaması kültürel bir öge olarak kalırken, 2005 yılında Jo Farrel isimli fotoğrafçı bir proje ile Çin’de Lotus ayaklı kadınların hayatta olanları ile görüşerek fotoğraflamış ve röportaj yapmıştır (Resim 18). 50 kadın ile yaptığı görüşmede bazı kadınların ayak bağlama işlemi sonucunda engelli oldukları, yürüyemediklerini görmüştür. Bazı kadınların ise ayaklarının istenilen ölçüye erişemediği durumlarda yeniden ayak kemiklerini kırdıklarını bunun sonucunda ise hayatını kaybeden çok kadın olduğunu belirtmişlerdir (<https://www.theguardian.com>). Shandong ve Yunnan eyaletlerinde yaşayan ve ayak bağlama geleneğinin yaşayan son örnekleri olan kadınlar genel olarak bu acıya sosyal statülerinde olacak değişim için katlandıklarını ifade etmişlerdir. Tarlada veya tekstil atölyelerinde çalışmak istemeyen Çinli genç kızlar lotus ayak için bu işlemi yapmış ve sonucunda istenilen ölçüye gelmeyen ve deforme olan ayakları ile tarlalarda çalışmak zorunda kalmışlardır (Farrel,2018,s.15).

Resim 19: Jo Farrel foto. Guo Ting Yu 83 yaşında

Sonuç

Tarihsel süreçler içerisinde toplumların değişimine ve gelişimine tanıklık eden önemli objelerden birisi ayakkabıdır. Ayakkabı üretiminde kullanılan malzemeler, üretim şekli, formları, kadın ve erkek ayakkabıları sosyal ve kültürel anlamda bilgi veren unsurlardır.

Ayak bağlama geleneği, XIX. yüzyıla kadar Çinli kadının iyi bir eş olmasına etken bir inanç sistemi içerisinde kendi bilinçli seçimi dışında hâkim grupların istekleri ve yaptırımları doğrultusunda, yıllarca süren fiziksel bir acı sonunda ayaklarına lotus formu vererek saygın bir konuma ulaşmaları için temel uygulama olmuştur. Daha iyi yaşam ve sosyal konum elde etme çabası kendi başına hareket edememeyi, bağımlı olmayı kendi yaşamı ve sosyal hayatı için doğru bir seçim olarak kadın yaşamının merkezine yerleştirilmiştir.

Çin toplumunda, kadınların daha iyi bir yaşam için tek yol olarak gördüğü bu uygulama, yaşamları boyunca düzeltmedikleri ve gelişen sosyal hayat içerisinde birey olarak kendi kararlarını verememe boyutunda eksiklik olarak tarihteki yerini almıştır. Farklı coğrafyalarda kültürel ve geleneksel yapılarının etkisiyle güzellik anlayışı değişkenlik göstermektedir. Bu anlayış bazı ataerkil yapılarda özellikle kadının kendi bedenine acı vererek veya deforme ederek toplum içerisinde saygınlık kazanması ve güzel görünmesi olarak belirtilmiştir. Victoria dönemi İngiltere’indeki küçük bir bele sahip olmak için korsenin kullanılması ve kadının anatomik yapısının bozulduğu dönem ile benzerlik gösteren Çin’in zengin kültürü içerisinde yer alan ayak bağlama geleneği tarihe eziyet ve acı bir kültürel anlayış olarak geçmiştir. Günümüzde gelişen ve değişen dünyada sosyal ve kültürel değişimlerin modern çağ anlayışı ile bütünleştiği süreç içerisinde kadın kendi kararlarını verme konusunda daha etkin konuma gelmiştir.

Batılı misyonerlerin ülkelerine gelmeleriyle batı kültürünü tanımış lotus ayakkabıyı güncel formlar ile çağdaş hale dönüştürme fikri oluşmaya başlamıştır. Bu dönüşüm çok yavaş olmasına rağmen kadınlar tarafından değişimin kabul görmesi yapılan çalışmaları hızlandırmıştır. Batılı kadının anatomisini öğrenen Çinli kadın bedenine acı vermenin, ayaklarını deforme ederek oluşan fiziksel acıyı ömür boyu taşımasının soyluluk ve sosyal konumu belirleyen bir gereklilik olamayacağı düşüncesini geliştirmiş ve bu bilinç ile değişimin temel yapısını belirlemiştir.

Özellikle teknolojinin de gelişmesi ile her türlü fikir ve değişim çok hızlı bir şekilde insan hayatına girmiş ve toplum içerisinde tüm kadınların sosyal konumlarını belirlemede pozitif yönde etkisini göstermiştir. Lotus ayak uygulamasının bitiminden sonra yüzlerce yıllık geçmişi olan geleneksel formu güncelleyerek, geçmişten günümüze köprü oluşturacak şekilde yenilenmiş olması kadının kültürel ve sosyal anlamda güçlülüğünü daha da belirgin hale getirmiştir. Batının makinelerini, modellerini, malzemelerini kullanarak farklılıklara açık olduklarını göstermişler. Lotus ayak formuna ve ayak bağlama uygulamasının başlangıcına bakıldığında, küçük ayak formu kadına dans ederken estetik açıdan zarif bir özellik katarak daha akıcı ve ritmik dans etmesini sağlamıştır. Bu noktadan yola çıkarak, Lotus ayakkabı ile ayak daha çok parmak ucunda duruyor izlenimi oluşturduğundan dans ederken ve yürürken beden salınımının daha estetik hareketlere olanak sağladığı düşünülürse, günümüzdeki bale ayakkabılarının form olarak ortaya çıkışına da etkisi olduğu olma sonucu da çıkarılabilir.

Günümüzde Lotus ayakkabılar antika değerinde ve müzelerin en önemli görselleri arasında yer almakta ve Çin tarihinde kadının sosyal ve kültürel olarak varlığına, gelişim ve değişimine ışık tutarak, form, desen, kullanılan malzeme ve işçiliğin özellikleri konusunda araştırmalara kaynak olmaktadır.

Kaynakça

- Al-Akl FM. (1932). *Bound feet in China*. Am J Surg. NewYork.
- Blake, F,C.(1994). *Journal of Women in Culture and Society*. The University of Chicago.
- Brame, GG. (1996). *Different Loving: A complete Exploration of the World of Sexual Dominance ans Submission*, Villard NewYork.
- Bossan, M, J.(2007). *The Art of the Shoes*, Chine: Chine Printed.
- Farrel,J.(2018). *Living History: Bound Feetwomen of China*, Publisher:Jo Farrel Photography January.
- Feng, J.(1994). *The Three-Inch Golden Lotus*, Honolulu: University of Hawaii Press.
- Friday, N.(1996). *The Power Beauty Harper*, Collins NewYork.
- Hong, F.(1997). *Footbinding, Feminism and Freedom*. London: British Library Cataloguing.
- Jakson, B.(1997). "Splendid Slipper", *Thousand Years of an Erotic Tradition*. Berkeley. Ten Speed Press.
- Kasuko, O. (1989). *Chinese Woman in a Century of Revolution*.Stanford University Press.
- Ko, D. (2001). *Every Step a Lotus*. Toronto. The Bata Shoe Museum Foundation.
- Levy, H, S. (1978). *Chinies Footbinding*. Oriental Book Store.
- Turner, B, S. (1984). *The Body and Society*. Oxford: Basil Blackwell.
- Yue, C and D.(1997). *Shoes Their History in Words and Pictures*.Boston:Houghton Mifflin Company.

İnternet Kaynakçası

- <https://www.theguardian.com/artanddesign/2015/jun/15/the-last-women-in-china-with-bound-feet> (Erişim Tarihi: 22.03.2018)
- <https://kategale.wordpress.com/2013/01/14/foot-binding-in-china/> (Erişim Tarihi: 20.05 2018).
- https://nytimes.com/2010/10/24magazine/24fob-footbinding-t.html?pagewanted=all&_r=o "The Art of Social Change",Kwave Anthony Appiah, 22 Oct 2010 (Erişim Tarihi: 08.12.2020).

Görsel Kaynakça

Resim 1: Ko, 2001, s. 95.

Resim 2: <https://pdfs.semanticscholar.org/376a/e3b4de9d6b64433105c15ffaddcad681274d.pdf>
(Erişim Tarihi: 18.04.2018)

Resim 3: Ko, 2001, s. 55.

Resim 4: Ko, 2001, s. 97.

Resim 5: <https://kategale.wordpress.com/2013/01/14/foot-binding-in-china/> (Erişim Tarihi:

20.05.2018)

Resim 6: <https://rbkclibraries.wordpress.com/2012/08/22/lotus-shoes-chelsea-library>

(Erişim Tarihi:12.05.2018)

Resim 7: Ko, 2001, s. 62.

Resim 8: Ko, 2001, s. 89.

Resim 9: Ko, 2001, s. 86.

Resim 10: Jackson, 1997, s 20.

Resim 11: Ko, 2001, s. 16.

Resim 12: Ko, 2001, s. 82.

Resim 13: Ko, 2001, s. 85.

Resim 14: Ko, 2001, s. 62.

Resim 15: Ko, 2001, s. 10.

Resim 16: Ko, 2001, s. 116.

Resim 17: Ko, 2001, s. 139.

Resim 18: Ko, 2001, s. 135.

Resim 19: <https://www.smithsonianmag.com> (Erişim Tarihi: 15.02.2018)

Why foot binding Persisted in China for a Millenium). Amanda Foreman February 2015.